

MOSONYI MAGYAR KANTÁTÁJA ÉS UTÓÉLETE

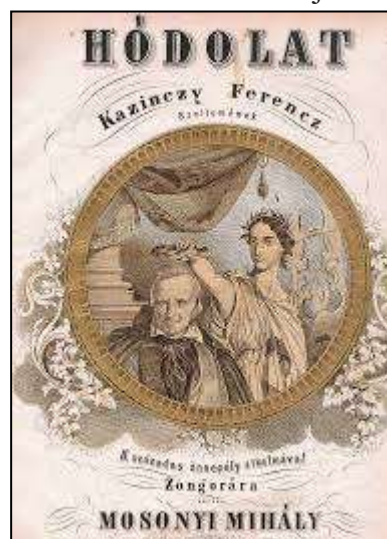
Nemcsak a műveknek van meg a maguk sorsa, hanem a bemutatóknak is. Mosonyi Mihály, noha ő maga zeneszerzőként, nagybőgősként, mély tiszteletet érezve Liszt Ferenc iránt, készséggel vett részt az Esztergomi mise, a Szent Erzsébet oratórium ősbemutatóján, valamint szervezőként a Koronázási mise pesti előadásán, saját szerzeményeinek bemutatóival azonban egyáltalán nem volt szerencsés. Elég, ha csak az 1848-as forradalom idején kórusra, nagyzenekarra komponált *Marseillaise* elmaradt koncertjére, továbbá a Liszt által megbírált romantikus operájának a *Kaiser Max auf der Martinswand* hamvába holt bemutatójára, valamint az *Álmos* zenedráma – szerzője által visszavont – premierjére gondolunk. *A Honvédek* című zenekari művének partitúráját jó ideig ő tette félre. Élete vége felé foglalkozhatott a mű előadásának gondolatával, a zenekari szólamanyagot átnézte, számos helyen javított is rajta, azonban a darab az összpróbáig sem jutott el. De máig nincs tudomásunk a *Hódolat*, továbbá az *Álmos* című három felvonásos operája bemutatásáról és a *Tisztulás ünnepe az Ungnál 886. esztendőben* ősbemutatójára is

csak jóval Mosonyi halála után került sor.

A magyar irodalmi élet 1859-ben Kazinczy Ferenc születése centenáriumának megünneplésére készült. A nyelvújító-írók tisztelői között van *Mosonyi Mihály*, aki megírja *Hódolat Kazinczy Ferenc szellemének* című zongoraművét, melynek díszes címlapján először áll: „*szere Mosonyi Mihály,*”¹ majd rövidebbel ezután – a Gyászhangok Széchenyi István halálára, valamint az Ünnepi zene című jeles művekkel szinte egy időben – elkészíti ennek zenekari változatát is. Noha a zongoramű szerkezetén Mosonyi nem változtatott, a darab hangszerelésével zenetörténetet írt azzal, hogy a *Hódolat* az első szimfonikus mű, melyben a *cimbalom* is szerepet kap.²

E hangszerrel kapcsolatban felveti: „*Minő szép, s – nemzeti zenénkre nézve – minő üdvös következtetésű dolog volna, ha nálunk az ifjúság egy része a cimbalom – mint hazai hangszer – tanulásával kezdene foglalkozni.*”³ Mosonyi a zeneszerzés legkisebb részletkérdéseiben is a teljes magyarságra törekedett. Partitúrájában a hangszerek magyar nevükön szerepelnek: a fagottot *bűgösípnak* hívta, másutt a cintányért *medencének*, valamint talán a *mélyhegedűt* is, a brácsa máig élő magyar neveként ő terjesztette el.

Természetesen nem érte be a nevek magyarításával. Sajátságos magyar műfajra, jellegzetes hangszínekre, különleges nemzeti hangszerekre vágyott, s arra, hogy a hazai és külföldi nagyközönséggel mindezt megismertesse, megszerettesse.

¹Bónis Ferenc: Mosonyi Mihály. Gondolat. 1960. 79.

²I. m. 135.

³Mosonyi Mihály: Egy szó a cimbalom érdekében. Zenészet Lapok. 1860. november 7. 46.

A Tisztulás ünnepe az Ungnál 886-ik esztendőben

A kiegyezés felé tartó Magyarországon Ausztria nagyhatalmi pozíciójának gyengülése érezhetően óvatos bizakodással töltötte el a társadalmat. Szabadabb lett a magyar szó, kezd újra előtérbe kerülni a magyaros ruhaviselet, felpozdult az irodalmi élet, s a magyar zene sem volt többé tiltva. A fent említett művek alapján megállapítható, hogy a zeneszerző un. „magyar korszaka” kétség kívül a magyar zene megreformálásán munkálkodó Mosonyi legsikeresebb időszaka. Azt látjuk, hogy „1860 körül, a „magyar világ” felvirradásakor mintha évek visszafajtott s felgyült energiája törne ki belőle egyszerre, a pozsonyi diéták s a rétfalusi kószalások emlékei hirtelen felszínre bukkannak s egybeszővődnek benne a magyar élet régi-új eszményével; most van teremtőereje teljében, alkotói láza tetőpontján. Legjelentékenyebb művei e néhány év alatt készülnek, köztük az a kettő, mely a magyar romantikus zenestílus legnagyobb, legmerészebb teherpróbáját jelenti: a *Magyarok az Ungnál* című kantáta és az *Álmos*”⁴ című operája.

Bartalus István

Mosonyi 1860-ban már „magyar zenészeti tekintélynek” számít, akinek személyével, munkásságával egyre többet foglalkozik a honi sajtó. „Alkotókészségét új meg új műfajokban próbálja ki, s önmaga meg az új magyar muzsika számára friss csapásokat tör. Hamarosan egyforma jártassággal komponál magyar kantátát és szimfonikus fantáziát, koncertetűdöt és zongorára szánt zenekölteményt, műdalt...”⁵ Mindjárt az újév első napjaiban Bartalus István a „Budapesti Szemlé”-ben *Mosonyi Mihály és újabb művei* címmel méltatta a negyvenes éveiben járó, egy ideig „fegyvertárs” zeneszerzői ténykedését: „Mosonyi Mihály már régen él azon eszmének, hogy a magyar zenét nemesíteni kellene, s csak időre és alkalomra várt, mikor az elhintett magvak meggyökerezzenek. (...) Nemrég jelent meg egy műve <Hódolat Kazinczy Ferenc szellemének>. E mű a pesti zenészek figyelmét magára vonta. Kíváncsian tudakolá mindenki, ki lehet a gyakorlott tollú fiatal művész? Azonban a mű elárulta mesterét. Azóta szépnél szebb szerzeményei jelentek meg és vannak készülőkben.”⁶

Mosonyi, Ábrányi, Bartalus

E születő, készülőkben lévő műről is hírt ad Bartalus: „Nem sokára (a Tinódi-ünnepen) fogunk tőle hallani egy magyar stílusban írott symphoniát, melyben (mint a Beethoven utolsó és legnagyobb teremtményében) a zene és ének párosítva lesz. Mosonyi e nagy művéhez a Kazinczy <tisztulási ünnepét> vette szövegül.”⁷

A Tinódi-ünnepen, január 20-án azonban a Kazinczy-vers felhasználásával írt új Mosonyi-mű nem szólalhatott meg, mivel a hangverseny „magasb rendelet folytán nyugalmasabb idők bekövetkeztéig elhalasztott.”⁸

⁴Szabolcsi Bence: A XIX. század magyar romantikus zenéje, Bp., 1951. 108.

⁵Bónis Ferenc: Mosonyi Mihály. I. m. 89.6

⁶I. m. 90.

⁷I. m. 91.

⁸U. o.

Nem tudhatjuk pontosan, Mosonyi mikor fejezte be a Kazinczy-centenárium ihlette mű komponálását, mivel a kompozíció kézírata ez idáig nem került elő. Csak következtetni lehet arra, hogyha a kantáta bemutatására készültek, akkor a partitúrának a zenekari szólamokkal együtt az év első napjaiban már készen kellett lennie. Bartalus az Ország Tükre című lapban mindenesetre pontos számokat is közöl: a „vezérkönyve 112 lapból áll, ide értve a 34 lapterjedelmű nyitányt”.⁹

Kazinczynak a hazafias versek tematikai vonulatához tartozó költeménye 1823-ban jelent meg a Kisfaludy Károly szerkesztette Auróra-almanachban. Alapgondolata antik eredetű: a római államhoz hasonlóan a magyarság fő feladata e hazában az elnyomó és az elnyomott közötti igazságtétel.

A TISZTULÁS INNEPE AZ UNGNÁL. 886. ESZT.

A NÉP.

Érettünk küzd, értünk csatáz
A harcz' nagy Istene
Segéli az elnyomottakat,
S elnyomja az elnyomót!

A JÓSOK.

Bízzál te benne, hű sereg,
Rád néki gondja van.
Segéli az elnyomottakat,
S elnyomja az elnyomót!

EGYÜTT.

Segéli az elnyomottakat
A harcz' nagy Istene.
Ránk gondja volt, ránk gondja lesz,
S elnyomja az elnyomót!

AZ OLTÁR' SZÜZE.

Az agg erdőben aludtam el
Egy lombos tölgynek alatta.
Zaj támada az agg tölgy' lombjai közt,
S elverte szememről álmomat.
Idegen raj ülte meg a magas
Tölgy' gallyait, egy tömött gerezd.
S a régi lakók kirohantak
Elűzni szelíd vendégeiket.
Dühösen folyt a küzdők között
A vércsata, hulltak seregeik.
De most szeretetté vála tusájok,
S a két raj egygy rajjá leve.

⁹I.m. 92.

A FŐ-PAP.

Tisztúljatok meg! Vár az Ung,
Újabb hazátok' szép folyamja.
Nem nyér segélyt a szennyezett,
Nem, a ki más' tulajdonát,
Hölgyét, cselédit, barmait,
Orúl vagy nyílt arcczal rabolja.
Nem, a ki csal; nem, a ki jobbját
Felének avagy ellenének
Mosolygva nyújtja, s másfelől
Mérges nyilat fúr oldalába.
Nem, a ki jámbor szenvedőnek
Enyhíteni rest gyötrelmeit.
A szenvedő Isten' sajátja,
S az érte mindég bosszút áll,
Bosszút a bántón. Tisztúljatok!
Tisztúljatok, megszennyezettek,
Tisztúljatok meg! Vár az Ung.

FEGYVERNEK.

Ártatlan' vére Balambert,
S a nagyerejű Csaratont, Ödönt,
És téged, dicső Etelyénk, soha nem fertőzte meg.
A hős nem fenevad; védi szabadjait,
S másnak szabadját tiszteli.

Ötöly így fut, elhagyott hazánk'
Bérczeinek kevély nagy fija,
Szelíden s áldást hozva medreiben.
De ha szirtek gátlják a szabad' menését,
Kicsap a mederből, s ront s pusztít haragja.

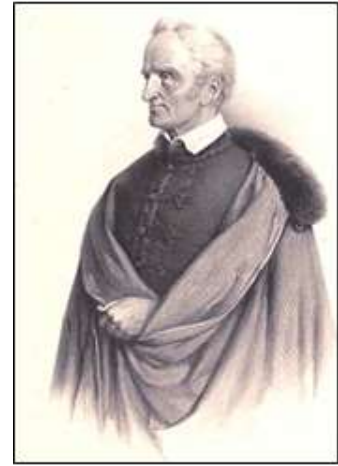
Árpád, a pálcza tiéd, tied a kard és az ércz paizs;
Szabad nép adta, s önkényt, azt kezdedbe,
Magáért és nem magadért.
Viseld, fija s atyja néki, és a szép örökbe,
Etelyénk hagyá mireánk, te légy vezérünk.

MIND.

Érettünk küzd, értünk csatáz
A harcz' nagy Istene,
Segéli az elnyomottakat,
S elnyomja az elnyomót! ¹⁰

¹⁰Kazinczy Ferenc Összes Költeményei. Balassi, 1998. 53-56.

Maga Kazinczy egy 1822-es kiadástervezetben az alábbi kommentárt fűzte a költeményhez: „*Motiválva van a' Magyarok' jövetele: Etelyénk, a' mi Etelyénk! hagyá reánk. – Az Oltár' szüze elmondja, mint akaránk itt megtelepedni a' Magyarok. – A' Fő-Jós Predikatiója a' Nemzettől elhárítani igyekszik a' tolvajkodás' szennyét. (Akkor minden Nemzet lopott.) – Etely így fut... az az, az Ázsiai Etely folyam.*”¹¹

Kazinczy Ferenc

A költemény mind témáját, mind formáját tekintve ideális kantáta-szövegnek bizonyult. A vers számos szereplőt vonultat fel: sereget (népet), jós-kart, az oltár szüzét, fő jóst (főpapot) és fegyvernököt. „*Mindez alkalmat teremtett a zeneszerző számára vegyes- és férfikórus, szoprán-, basszus- és tenorszóló szerepeltetésére, változtatására, szembeállítására. Még a költemény kezdetét ismétlő záró szakasz is valósággal zenei fogantatású befejezés: mint győzelmesen megívott harc után, tér vissza a nyitógondolat, az alapeszme, a főtéma, immár beteljesülést hirdetve, büszkén és diadalmasan.*”¹²

Kazinczy versének költői alapgondolata Mosonyiban a zeneszerzőt, valamint az embert¹³ önmagában is megragadhatta. „*Honfoglalás, erkölcsi megtisztulás – és mindez egy újonnan született költői nyelven megszólaltatva: Mosonyi bizvást láthatta Kazinczy művében tulajdon élete-munkájának jelképét.*”¹⁴

A Tisztulás-kantáta zenei anyaga

A kantátáról, valamint annak érdekes program-magyarozatáról, álomszerű bemutatójáról Mosonyit idézzük: „*Azt álmodtam, hogy a budapesti [helyesen pest-budai - D.J.] Lánchiddal szemben egy pompás palota¹⁵ előtt állottam, mely a főváros minden egyéb épületeit felülhaladta fényben, s nagyszerűségben, külső alakján s építkezési stíljén látszott, hogy a magyar nemzetre nézve valamely magasztos célból emeltetett. Hullámozó embertömeg csoportokban tartott feléje. A palota nemzeti színű zászlókkal volt díszítve. (...) A tömeg mintegy akaratlanul magával ragadott, s végre egy ragyogó fényben úszó terembe jutottam, mely külső pompás kinézésével tündéri hatást gyakorolt a nézőkre. Mindenki igyekezett helyét elfoglalni oly csendben s kegyelettel, mintha szent egyházban érezte volna magát. A terem legfelső végén lépcsőzetes emelvény állott mely alól köröskörül virágos kertté volt alakítva s melyen üres helyek mutatkoztak. Míg az emelvényen kevés idő múlva lassanként s zaj nélkül zenészek foglaltak helyet: addig egy bejáraton át fehérbe öltözködött lánykák ezüstös pártával s virágokkal fejükön gyülekezve, az emelvény legelső helyeit foglalták el a virágtartó edények között. Ezeket bájos s méltóságos kifejezésű női alakok követték. Úgy tetszett nekem, mintha*

¹¹Kazinczy Ferenc Összes költeménye. I. m. (Cik Ver. 81-82.f.) 245.

¹²Bónis Ferenc: Mosonyi Mihály. I. m. 92.

¹³Az 1859-re magyarrá vált Mosonyi Mihály politikai nézetei id. Ábrányi Kornél szerint „*Mindig előrelátó s mondhatni bizonyos rezervált magatartású volt ugyan politikai véleménye kinyilvánításában, de azért lelkesült híve volt a reformnak, a nemzeti eszméknek, s a társadalmi átalakulásoknak; felvilágosodott és szabadelvű volt a szó szoros értelmében.*” Annak ellenére, hogy Michael Brand zeneszerzői stílusában az 1848-49-es magyar forradalom és szabadságharc eseményei új fordulatot ugyan még nem jelentenek, azonban a 12 pontban megfogalmazott követelésekkel történő azonosulása oly mértékű, hogy – Arany Jánoshoz hasonlóan – nemzetörmek állt. Ábrányi jegyezte fel, hogy „*nemegyszer lehetett őt látni akkoriban tekintélyes, szép, nagy szakállával, hosszú szuronyos puskával a vállán, őrt állani.*” Ugyanő ez időből egy mulatságos epizódra is emlékezik: mint fékezett meg Brand nemzetőr a pestmegyei határban „*egy garázdálkodó szájhős poroszt.*” Csak idő kérdése volt tehát, hogy a magyarság eszméjével azonosult M. Brand, mikor válik zeneszerzői stílusában is Mosonyi Mihállyá.

Az idézetek: I. m. 59-60.

¹⁴I. m. 93.

¹⁵Valószínűleg a mai Gresham-palota helyén 1830-as évek legelején, Hild tervei alapján épült Nákó-palotát láthatta Mosonyi

ugyanannyi csillagos eget láttam volna, mely a sötét éjet nem csak megvilágítja, de föl is melegíti. Más oldalról virágzó fiatalság foglalt helyet, követve erőteljes férfisereg által. Tekintetük egyiránt tüzes, szikrázó volt, s az egész közönség feléjük fordítá tekintetét. (...) Végre egy tisztességre gerjesztő őszbe vegyült alak jelent meg lelkesedést kifejező tekintettel a számára készült kiváló emelvényen, s jelt adott varázsbotjával az ünnepély kezdetére. Harsogó trombita s messze kiható púzonhangok voltak hallhatók, mintha az egész magyar nemzetet az ország minden résziből egy szentélyhelyre akarták volna összehívni. (...) Az érchangszereknek háromszoros felhívása után lassanként bele vegyültek azok hangjaiba a többi hangszerek is, s a hallgató előtt egy nagyszerű lélekemelő zenekép tárult fel. (...) Elkábulva a szép álmom utógyönyöreitől, még sokáig elmerengtem ébren

annak bájos képein, s oly erősen ragadta meg lelkemet ama vágy, hogy bárcsak egy ily szép álmom vezetne át az örökkévalóság hazájába!”¹⁶

A kantáta zenei elemzése során sűrűn idézzük majd Bónis Ferenc könyvét, valamint Mosonyinak a Zenészet Lapokban közölt írását a kantatáról, amelyben máig egyetlen, részletes, mélyreható, a költői szöveget is értelmező ismertetését kapjuk a hat részből álló zeneműnek.

Budapest, II-ik évi folyam.		6.	Csütörtök, November 7-én 1861.
<p>Megjelenik hetenként Csütörtökök. Egyiken, hangversenyekkel, másiknapon művelődési- művelődési előadásokkal.</p> <p>Szerkesztési tanács: Vasárnap 4 1/2, sz. 1. sz. Keddi művelődési előadásokkal, szombati művelődési előadásokkal.</p> <p>Költséghelyesítési a szerkesztésért és a nyomtatásért a Magyar Művelődési Társaság által, az első évfolyamra.</p>		<h1>ZENÉSZETI LAPOK</h1> <p>közlöny a zeneművészet összes ágai köréből.</p> <p>Tulajdonos felelős szerkesztő: Abrányi Kornel.</p> <p>Főszerkesztők: — Bartalme István, — Mosonyi Mihály. —</p>	
<p>Előfizetési díj: Helyben: Hátrahagyással: Egyszer 10 fr. — kr. Féléves ... 5 „ — „ Éveslegesen 8 „ 50 „</p> <p>Védőkártya: postai azórátként: Egyszer 10 fr. 50 kr. Féléves ... 5 „ 25 „ Éveslegesen 8 „ 75 „</p>			

Már maga az *Ouverture* – amely első magyar zenekari műve – jelentős vívmánya Mosonyi nemzeti törekvéseinek. A *Tisztulás* zenekari bevezetése annyiban mutat túl Erkel két korábbi opera-nyitányán (Bátori Mária, Hunyadi László), valamint Liszt Hungária című szimfonikus költeményén, hogy „témáinak nyelve színmagyar, és intonációja-hangulatvilága egységes. (...) Mosonyinak itt sikerült levetnie a korábbi kísérleti művek sokszor merev szerkezeti uniformisát – témáit motivikus szövés módra is alkalmassá hajlította, miután rátalált a szimfonikus nyelv kialakításához olyannyira szükséges magyaros zenei kötőszövegetre. (...) A terjedelmes zenekari bevezetés [a zenemű időben is leghosszabb része - D.J.] formailag egytémájú, romantikus szonáta, melynek kidolgozási részét trio, új dallamokat felvonultató középrész helyettesíti. A zenekari tételt a programban is említett háromszoros fanfár nyitja – ebből bontakozik ki az indulószerű, archaizáló verbunkos-főtéma (E-dúrban, Mosonyi kedvelt „lovagi” hangnemében). A szélesen mintázott főtémából szövődő első tételrész a Rákóczi-induló hirtelen felbukkanó kezdődallama zárja le.

(...) A romantikus múlt század magyar muzsikusa és közönsége számára természetesnek tűnt, hogy a szabadság, a függetlenség, a nemzeti öntudat zenei jelképe csakis a Rákóczi-induló meg a Szózat lehet. Ezért térnek vissza ezek a dallamok oly sokszor Mosonyi, Erkel és Liszt szimfonikus és színpadi műveiben. A felemelő-heroikus introdukciónak középrésze a kantáta két áriájának hangulatát és melodikáját vetíti előre. S az előjáték nem zárul le a „lovagi” téma visszatérésével: hatalmas lendülettel torkollik a kantáta első kórustételébe.”¹⁷

¹⁶Mosonyi Mihály: Egy szép álmom. Zenészet Lapok. 1861. november 7. 45-46.

¹⁷Bónis Ferenc: Mosonyi Mihály. I. m. 97-99.

Idézzük ismét az álmódó Mosonyi szavait: „E megragadó zenészeti képnek mindinkább nagyobb arányban feltáruló körvonalai alatt egyszerre felemelkedtek helyeikből az addig ülve maradt alakok, s hatalmas hangjaikkal új életet öntöttek az egészbe s a terem oszlopzatai szinte reszketve hangoztaták vissza eme szavakat:

(Macstoso)
Megnyitó kar
(összevont kivonat)

É - ret tünk küzd, ér tünk esa - táz. A harc nagy

Érettünk küzd, értünk csatáz
A harc nagy Istene.

Erre minden szív sebesebben kezdett dobogni s minden földi salaktól megtisztulva leírhatatlan lelkesedéssel találkozott egyik szem a másikkal, mintha mondanák: „mindnyájan egyek vagyunk, mindnyájan egy szent érzeménytől lelkesülünk.” Ezen egyszerű kardal alatt néhány férfialak állt az előtérbe s jóslói arckifejezéssel éneklék:

Férfikar (Jósok)
Biz-zál te ben ne, biz-zál te
a tempo

Biz-zál te ben ne,

Bízzál te benne hű sereg

ben ne, hű se reg, *f* *dim.*
biz-zál te ben-ne, hű se reg, Rád né - ki gond-ja van.

Cor. *Cor.*

Rád néki gondja van.

Majdan ismét belevegyltek az elébbi kardal szavai s az egész zenekar hozzájárulásával mindenfelől harcias kifejezéssel hangzott:

pp
rád né - ki gond-ja van. Se - gé - li az el-nyo-mot-ta-kat, —
p *Ve. solo*
Ob. Clar. Fag.

Segéli az elnyomottakat

The image shows a musical score for the piece "S elnyomja az elnyomót." It consists of two systems of staves. The top system includes a vocal line with lyrics, an Oboe (Ob.) part, and a Trombone (Tromb.) part. The bottom system includes a Piano accompaniment. The lyrics are in Hungarian: "Se gé li az el-nyomót - takat, Sel - nyom ja, sel nyom ja, el-nyom ja az el nyo mót". The score includes dynamic markings such as "cresc." and "sfz.".

S elnyomja az elnyomót.

*Az egész jelenet hasonlított egy zenészeti s dalviharhoz, mely képes lett volna a holt anyagba is új életet önteni s felkorbácsolni még a leglehangoltabb kedélyeket is.*¹⁸

*A nyitókórus szereplői – mint a programból is kitűnik – a nép (vegyeskar személyesíti) s a jószok (külön férfiak). A tétel dallamkészlete a Magyar gyermekvilágban kikísérletezett melódiatípusok közül való: a nép „magyar moll”-ban felhangzó témáját amott dallamként is, basszusként is papírra vetette már Mosonyi – a jószok kara a Szózat egyik feszülő motívumából bomlik ki. Az egyes tételrészeket elválasztó zenekari ritornellt pedig (mely már az introdukcióban feltűnt és a szoprán-szólamban szintén megjelenik majd) a 11. gyermekdarab egyik témájaként fogalmazta Mosonyi első ízben. Kazinczy metrikus lüktetésű sorait Mosonyi verbunkos-képletekké, magyaros ritmus-alakzatokká oldotta.*¹⁹

A kutató számára ismert, hogy Mosonyi valamennyi cikk- és levélfogalmazványa német nyelven maradt ránk. A kantáta komponálása idején vajon mennyire lehetett birtokában a magyar nyelvnek, erre nehéz egyértelmű választ adni. Azonban, hogy tudta, mit ír, ezt számos finom részletmegoldásból láthatjuk. Romantikus zeneszerzőként ő is kedvelte a szimbolikus zenei nyelvezetet. Például amikor a nép hangján felhangzik: „S elnyomja az elnyomót!”-verssor a Maestoso feliratú nyitókárban, a zenekarban a Rákóczi-induló sokatmondó dallama szólal meg, a „Bizzál te benne, hű sereg” alatt pedig a Szózatból szőtt motívika hallható.

„Mint a természeti orkánt, úgy ezt is hirtelen beállott nyugalom követé – idézzük tovább Mosonyi szavait – (...) s titokszerűen zengő hárfahangok mellett megjelent az „oltár szüze” mint egy túlvilági fehér liliomszál, s mi neki delejes álmában megjelent, arról kezdett énekelni. Elmondá őseinek hős tetteit, harci dicsőségét, s az új hon foglalásának történetét.”²⁰

A hárfakíséretes fafúvós bevezetéssel kezdődő harmadik rész Andante feliratú oltár szüzének éneke Mosonyi első magyar áriája. A kantáta közepe táján elhangzó áriának mind zeneileg, mind a költői szöveget tekintve kulcsszerepet tulajdoníthatunk. Az Oltár szüze metaforikus álomképében a honfoglalás küzdelmét madarak egymással vívott harca jeleníti meg, a zenei kíséret anyaga a mű záró szakaszában a Fegyvernök tenor-ariosójában még visszatér:

¹⁸Mosonyi Mihály: Egy szép álmom. I. m.

¹⁹Bónis Ferenc: Mosonyi Mihály. I. m. 100.

²⁰Mosonyi Mihály: Egy szép álmom. I. m.

*Idegen raj ülte meg a magas
Tölgy' gallyait, egy tömött gerezd.
S a régi lakók kirohantak
Elűzni szelíd vendégeiket.*

*Dühösen folyt a küzdők között
A vércsata, hulltak seregeik.
De most szeretetté váltak tusájok,
S a két raj egy rajjá leve.*

A három részes visszatérő szerkezetű áriában a két alkalommal is felhangzó zenekari ritornellt tematikus kapcsolat fűzi a nyitó-karhoz. Középrészének témájában pedig „*S a régi lakók kirohantak*” alatt újabb Szózat-variánst fedezhetünk fel.

„*Majd eme szeráfhangok után – folytatja Mosonyi, hosszú főpapi ruhába öltözködött tisztas alak lépett az előtérre, s fennhangon így szólott:*

*Tisztúljatok meg! vár az Ung
Újabb hazatok szép folyama.*”²¹

A kantáta negyedik, *Religioso* feliratú basszus áriára Bónis, mint a „*magyar Sarastro-áriaként*” tekint, s amelyet kezdetén és végén méltóságteljes főpapi szózat keretez. A közbenső rész az új hazára találás előtti megtisztulási szertartás erkölcsi feltételeit sorakoztatja fel:

*„Nem, a ki jámbor szenvedőnek
Enyhíteni rest gyötrelmeit.
A szenvedő Isten' sajátja,
S az érte mindég bosszút áll,
Bosszút a bántón. Tisztúljatok!”*

Az ária dallamvilágát a verbunkosra jellemző magyar moll-fordulatok színezik, ritmusát pedig magyaros hangsúly-eltolások teszik sajátossá.

Az *Allegro* feliratú ötödik rész a fegyvernök éneke a legrövidebb áriája a hat részes kantátának. A tenor ária kezdő szakaszát ismét Mosonyi „lovagi” hangnemében (E-dúr), a verbunkos ismert melodikai és ritmikai fordulatait hangsúlyozva, a záradékokban bokázó figurákkal hallhatjuk. Az *arioso* formája kötetlen, csapongó, fantáziaszerű, szólórészei összekötő, egységbe foglaló zenekari szakaszok szövetébe ágyazva. Az ária végül lezáratlan marad s a kantáta befejező részébe torkollik:

„... *s midőn a hős e szavakat mondá:*

*Árpád! a pálca tiéd,
Tied a kard és az ércpajzs,
Szabad nép adta
S önlény azt kezédbe
Magáért és nem magadért*

ekkor ismét előléptek a jósok s ismételték a hős végszavait, míg a karok hatalmasan ezt hangoztaták:

Te légy vezérünk!

²¹Mosonyi Mihály: Egy szép álom. I. m.

A harcias zengésű rézhangszerek mintha az egész nép visszhangjává változtak volna, egyesülve a többiekkel kiválólag támogaták a kitörő kart. Minden egy cél felé látszott törekedni, s úgy tetszett nekem, mintha az egész gyülekezet kettőzött erőlködéssel kívánva résztvenni a zárszavak hangoztatásában, eget verő harsogással, diadalittasan ismételte volna e szavakat:

*Értünk küzd, értünk csatáz
A harc nagy Istene.²²*

A kantáta befejező része két részből áll, amelyet a *Recitativo*, valamint *Maestoso* felirat is sugall. Tenor recitativóval kezdődik:

Árpád, a pálcza tiéd, tied a kard és az érc pajzs;

majd a szoprán ária lassú verbunkos dallamát felidéző tenorszólóval folytatódik, „*Viseld, fija s atyja néki,*” alatt az ismételten elhangzó Szózat-motívummal, amelyet a jósok-kara megismétel:

*Szabad nép adta, s önkényt, azt kezdedbe,
Magáért és nem magadért.
Viseld, fija s atyja néki, és a szép örökbe,*

A teljes kar ezután grandiózus, polifon szövésű felkiáltásokkal: „*Te légy vezérünk!*” fokozza a feszültséget, s jut el a mű kulminációjához. A kantáta befejező *Maestoso* részében, a honfoglalás diadalérzését Mosonyi az elementáris erővel megszólaló nyitókar, a Szózat-motívummal, valamint a mű utolsó ütemeinek – „*S elnyomja az elnyomót!*” – dúr hangnemmé változtatott dallamaival fejezi ki.

„*Mindenki át volt szellemülve s egymás karjaiba omlott; – idézzük Mosonyi látomásának utolsó képét – az öregek megifjodtak, az ifjak férfiakká váltak, s folytonos meleg kézszorítások között végre mindenki eltávozott a teremből. – Egyedül maradtam, s a nagyszerű látvány s benyomás hatalma alatt mozdulatlanul álltam egy szeglet oszlopszatához támaszkodva; az emelvényen egy elfátyolozott alakot pillanték meg, mely úgy látszott, nem akar eltávozni. Közeledni akartam hozzá, de mintha láthatatlan kezek tartóztattak volna vissza, nem tudtam megmozdulni. Minden erőmet összeszedve s sokszor közel állva az összeroskadáshoz, mégis néhány lépést tettem előre. Mentől közelebb jutottam a rejtélyes alakhoz, annál messzebb láttam magamtól; kimagyarázhatatlan vágytól dagadt keblem hozzá juthatni s egy pár vigasztaló szót hallani ajkairól; – kétségbeesetten erőlködtem, (...) fölbredtem (...), s vége lőn a szép álomnak! (...) ki lehetett azon rejtélyes fátyol fedte alak más, mint a magyar zene műzsája!*”²³

Milyen megrendítő, hogy Mosonyinak ez a vallomásszerű költői álma mindvégig elmondatlan maradt, mert a *Tisztulás ünnepe az Ungnál 886-ik esztendőben* Mosonyi életében soha nem szólalhatott meg!

A zeneköltő haláláig összesen hat ízben készültek a kantáta bemutatására, ám egyik próbálkozás sem érett előadássá. *Első* alkalommal – már említettük – a Zenede 1860 januárjára tervezett Tinódi-ünnepélyén hangzott volna fel. *Másodjára* a filharmonikusok tűzték műsorukra, megfelelő vegyeskar híján ekkor sem szólalhatott meg.

²² Mosonyi Mihály: Egy szép álom. I. m.

²³ I. m.

A harmadik kudarc történetét Ábrányi Kornéltól idézzük: „Egy pár év múlva a pesti zenedének több ügybuzgó tagja állván a philharmoniai hangversenyek élire, hogy egy pár nagy zene s énekkari hangversenyt rendezzenek: azok szintén tervezték e mű előadását. De Mosonyi meghasonlásban élvén úgy a zenede mind a phil. társulattal: hallani sem akart a terv megvalósításáról.”²⁴

Negyedik alkalommal a fennállásának negyedszázados jubileumát ünneplő Zenede kívánta előadni. Azonban az ünnepség fénypontja, Liszt Szent *Erzsébet-oratóriumának* ősbemutatója, oly sok próbát igényelt, hogy Mosonyi – aki nagybőgőn játszott a premieren – a Liszt-mű sikere érdekében önzetlenül lemondott a *Tisztulás* előadásáról. Az ötödik kísérletre 1866-ban került sor. A Zenészeti Lapok híradása szerint ekkor a Budai Dalárda foglalkozott a kantáta előadásának gondolatával.

„Mosonyi ismét csak kitérőleg válaszolt – emlékezik Ábrányi – húzta, halasztotta a dolgot, fő kifogásul hozván fel a nevezett műegyletnek még nem elég erős és önálló zenekarát.”²⁵ Mosonyi 1868 elején a Pesti Zenekedvelők Egyesületének karnagya lett, azonban csak ideiglenesen fogadta el ezt a tisztséget. Egykorú újságközlés szerint a Zenekedvelők huzamosabb ideig készültek a mű bemutatására. De néhány hónap után Mosonyi lemondott karnagyi tisztről s ezzel a *Tisztulás* megszólaltatásának ügye – a szerző életében most már végérvényesen – lekerült a napirendről.

Bemutatására egészen 1931-ig kellett várni, amikor is augusztus 23-án, Kazinczy Ferenc halálának centenáriumán emlékestet tartottak a Rádióban. A Kazinczy szövegére szerzett három dalt a Hódolat követte Dohnányi Ernő előadásában, majd pedig keletkezése után 71 évvel a *Tisztulás* ünnepe az Ungnál először hangzott el. A Ferencsik János által vezényelt nyilvános bemutatóra a Zeneakadémia Nagytermében így is csak 1953-ban került sor.

Nincs még egy komponistája a magyar zenetörténetnek, aki oly méltó és maradandó emléket állított volna Kazinczy Ferencnek, mint Mosonyi Mihály.

Láthattuk a művek eddigi hányatott sorsát, amelytől nemcsak a szerzőnek támadt szomorúsága, de a széles közönség is mindmáig szegényebb Mosonyi főhajtásának zenei élményével – kesergett e tanulmány írója nem sokkal az ezredforduló előtt. Egyúttal pedig hangot adott elnyomhatatlan reményének is:

„A késői utódok számára azonban még mindig adott a lehetősége annak, hogy pótolják 140 év mulasztását. A közelgő magyar millennium is segíthet abban, hogy a Zempléni Szimfonikus Zenekar vállalkozzon nemcsak a művek megszólaltatására, hanem azok hanghordozón (CD, kazetta) történő rögzítésére is – így tisztelegve az anyanyelv és a magyar zene újítóinak: Kazinczy Ferenc és Mosonyi Mihály emléke előtt.”²⁶

A Tisztulás CD-felvétele a Magyar Rádióban

A keresztény magyar állam millenniumára készülődés időszakában, mi tagadás, az időközben Lavotta János nevére változtatott kamarazenekar művészeti vezetőjét is magával ragadta, mégpedig annak vágya, hogy az együttes lehetőleg olyan maradandót hagyjon maga mögött, amelyre valamennyi tagja muzsikusként egy életen át büszkén tekinthet. Ha az első Lavotta-CD 1995-ös megjelenése után még voltak kétségek a Magyar Verbunkos Zene-sorozat felvételeinek folytatásáról, a magyar millennium tálcán kínálta a lehetőséget egy heroikus elképzelés megvalósítására.

²⁴Bónis Ferenc: Mosonyi Mihály. I. m. 93-94.

²⁵Bónis Ferenc: Mosonyi Mihály. I. m. 94.

²⁶Dombóvári János: Hódolat Kazinczy Ferenc szellemének. Mosonyi Mihály főhajtása. Széphalom 10. Kazinczy Ferenc Társaság Évkönyve. 1999. 205.

A megszakítás nélkül folyó Lavotta-kutatás mellett Kazinczy-Mosonyi szellemi kapcsolata, annak megnyilvánulása, a három Mosonyi-műben adott kellő zenei muníciót a millenniumi CD tervéhez. Ezek közül elsősorban a kantáta jelentette a legnagyobb kihívást. A felvétel megvalósításának lehetőségét a kamarazenekarral addig már közel tíz éve együtt dolgozó, az első CD karmestere, két kórust is irányító, Gergely Péter Pál miskolci karnagy kapta. Ő azonban visszaadta a felkérést. Az újratervezésben döntő momentumnak bizonyult a kamarazenekar vendégszereplése 1999 őszén a németországi Rastatt és környékén, amelynek során az együttes a sátoraljaújhelyi zeneiskola volt zongora és zeneszerzés szakos

Molnár Pál

növendékének, Molnár Pál meghívásának tett eleget. Ezen a turnén – ahol a zempléni muzsikások többek közt Beethoven Karfantáziájának előadásán is közreműködtek – ebben az időben a zeneiskola igazgatója, Rastatt város főzeneigazgatója a Lavotta János Kamarazenekar hangversenyein karmesterként állt a pulpituson.

Ugyanekkor egy másik helyszínen „a hangverseny kezdetéig volt még annyi idő arra, hogy Molnár Pállal és feleségével, Ágnessel hármásban a közös jövőt valóban meghatározó

beszélgetés zajlódjon le. Az együttes művészeti vezetője már a millenniumi év programját ismertette, amelyben központi szerepe volt a Magyar Verbunkos Zene-sorozat második CD-je elkészítésének. Ebben pedig a rendkívüli feladatot jelentő kantátának, s ezen kívül persze még egy tucat verbunkos mű is szerepelt a lemeztervben. A feladat nagysága, egy-két perces – akkor igencsak hosszúnak tűnő – hallgatásban megnyilvánuló gondolkodásra készítette a karmestert, eközben pedig a művészeti vezető hol maga elé, hol pedig a feleségére tekingetett. Az egyre feszültebb csendet végül Ágnes törte meg, miközben férje szeméből olvasva kedvesen átölelte vállát, s helyette válaszolva mondta: „Persze, hogy vállalja...!”²⁷

Karmester tehát már volt, de jogosan merülhet fel bárkiben, honnan lett a kantáta megszólaltatásához szükséges vegyeskar és nagy létszámú vonós-, valamint teljes fa- és rézfúvósok? Kezdjük először a vonósokkal, akik részben már addig tíz éve együtt muzsikáltak a kamarazenekarban, az erősítés pedig a Zemplénhez közeli Kárpátalja és a Felvidék városaiból érkezett, akik közül számosan azóta is meghatározó tagjai maradtak az együttesnek. A többiek a térség zenei pályás, közép- és felsőfokon tanuló volt növendékek. Mivel a helyi művészeti iskola rendelkezett fafúvósokkal, a rézfúvósok feladatát kiegészítőként a miskolci szimfonikusok látták el. Az egyedi hangszereken, mint pl. a hárfa szólamát Tánczos Katalin-, a Hódolat cimbalomszólóját pedig a fővárosi Söregi Péter szólaltatta meg. Az énekes szólisták közül a szoprán a miskolci-, a férfiak a debreceni Csokonai Színház művészeiként vettek részt a kantátában.

Legutoljára maradt a kórus megszervezésének kissé pikáns története. Hát persze, hogy a művészeti vezető szervező munkájából a politika sem maradhatott ki...

Iványi Tamás

²⁷Dombóvári János: Temetek az én temetőmbe. In memoria Molnár Pál (1945-2019). parlando.hu 61. 4.

Az első Orbán-kormány időszakában vagyunk, amikor Nemeskürty István, – aki *avégre volt a világon, hogy a magyar nemzet krónikása legyen*²⁸ – a Magyar Millennium Kormánybiztosa az ezeréves állam ünneplésével a nemzet egységét és a jövőbe vetett reményt akarta elősegíteni. „*A Millennium a jövőt jelenti, mert a jövőhöz adott kedvet és önbizalmat, hogy tudjuk: létezőnk, és hogy miért létezőnk*”²⁹ – vallotta a múlt század polihisztora.

Az országgyűlés – a természetlen viták miatt egyébként nem túl vonzó – működésének a Szená-Torok Kórusa jóvoltából volt egy üdítőleg ható jelensége.

Szentendrei előadás

A világon talán egyedül álló módon a politikai ökumené³⁰ jegyében alakult kórus Iványi Tamás karnagy, SZDSZ-es képviselő vezetésével, jótékonyági hangversenyekkel hívták fel magukra a figyelmet. Mivel az együttesnek tagja volt Rusznák Miklós, a térség KDNP politikusa, a parlamenti kórus nagy sikerrel lépett fel Sátoraljaújhelyen is. Innen jött a művészeti vezető ötlete a kórus bevonására, no meg titkon remélve a média fokozottabb érdeklődését... Az egyeztető megbeszélések a tavaszi ülésszak alatt az ellenzéki frakció

parlamenti termében folytak karnagy úrral, valamint a kórus titkáraival: Büky Dorottyaival és Somogyi Lászlónéval. Azon kívül, hogy a kórus valóban jó benyomást keltett, vezetője rokonszenves, együttműködő művész, felkérésének voltak praktikus szempontjai is: fővárosi legyen és jótékony közreműködő. A szenátorok énekhangját a Magyar Rádió Énekkarából – elsősorban a férfi szólamokban – 10-12 művész erősítette.

A másik, természetes módon felvetődő kérdés: a művészeti vezető a sikeres CD-felvételt milyen finanszírozási háttérrel biztosította? Ha lehet fokozni, ennek előteremtéséhez további bűvészkedésre elengedhetetlenül szükség volt. Közadakozás meghirdetése nyomán önkormányzatok, gazdasági- és civil szervezetek, hangverseny-látogatók, előfizetési felhívásra jelentkezők, a lemezborító tanulsága szerint a millenniumi CD kiadásának a feltételeit példátlan módon 144 adományozó teremtette meg.³¹

Felvétel a Magyar Rádióban

²⁸Elhangzott Orbán Viktor beszédében Nemeskürty István temetési szertartásán 2015. november 3-án, Budapesten

²⁹HTML-alap69. Szabó Ferenc: Szemle

³⁰A hét alapító tag: Büky Dorottya, Hajdú Zoltán, Iványi Tamás (SZDSZ), Koltai Tamás, Szabados Tamás, Szilágyi Péter (MSZP), Gyimóthy Géza (FKGP), 1996-ban hozta létre a Magyar Országgyűlés képviselőinek napjainkban is tevékenykedő énekkarát.

A létszám hamarosan bővült Lamperth Mónikával, Kósáné Kovács Magdával (MSZP), Eörsi Mátyással (SZDSZ), Kovács Kálmánnal, Herényi Károllyal, Salamon Lászlóval (MDF), Rusznák Miklóssal (KDNP).

Móttó: „*A kóruséneklésben és a többpárti demokráciában az a közös, hogy nem baj, ha nem mindenki ugyanazt fújja, az a fontos, hogy a maga szólamát mindenki tisztán énekelje, és akkor megszületik a harmónia...*” (Iványi Tamás)

³¹A zempléni együttes külön is hálás volt a millenniumi CD – a sportban használatos – arany fokozatú támogatóinak: Dr.Béres József feltalálónak, valamint Dr.Orbán Viktor miniszterelnök postai csekken feladott adományának

Molnár Pál zenei és pedagógiai profizmusára jellemző alapos, lelkiismeretes szakmai munkát végzett, külön próbált a kórossal a fővárosban, a zenekart, valamint a három énekest pedig Sátoraljaújhelyen készítette fel.

Erre a millenniumi lemezre – húsz év távlatából talán nem túlzó magyar zenetörténeti eseményként is tekinteni – 2000-ben az egész nyári szabadsága ráment. Mielőtt a millenniumi év augusztusában a Magyar Rádió stúdióját a teljes előadói apparátus egy időre birtokba vette volna, a Mosonyi-darabok – főpróbának is beillő – hangversenyen hangoztak el Szentendre szabadtéri színpadán.

A kantáta szempontjából ennek a koncertnek azért van különös jelentősége, mert az 1953-as nyilvános bemutató után a szentendrei volt a kantáta *második* magyarországi előadása.³²

A három teljes nap alatt nemcsak a *Tisztulás*, valamint a *Hódolat* felvételei készültek el, hanem a CD további négy darabja: Biharitól a *Kesergő*, Lavottától a *Homoródi*, Csermáktól *Az intézett veszedelem*, Rózsavölgyitől *Az első magyar társastánc rögzítése* is.

Kósáné Kovács Magda, Iványi Tamás, Dombóvári János a CD-bemutatón

A lemezbemutató sajtótájékoztatójára még a 2001. augusztus 15-éig tartó millenniumi éven

Dombóvári János és Büky Dorottya

belül 2001. február 26-án, az Országház különtermében került sor. Az MTV esti híradójában képes riportban számolt be a rendhagyó zenetörténeti eseményről. A művészeti vezető nemcsak a „genius loci” miatt tartja számon becses emlékei között, hanem mert a feléje irányuló riporter kérdés a távolinak tűnő jövőt s szakmai irányt egyaránt meghatározta. Az újságíró feltett kérdése valahogy így hangzott: *Hogyan tervezi a folytatást, tudja-e már, mi lesz a kamarazenekar következő CD-je?*

A válasz azonban egyszerűen kihullt az emlékezet rostáján, mert a millenniumi projekt gazdája gondolatban, kezében a friss felvétellel azon méltatlankodott, hogy a szakmai siker gyümölcsét ízlelgetni sem hagyják... Hazafelé autózva azonban volt idő újra s újra felidézni az elhangzottakat, és a közel 300 kilométeres út alatt meg is született az elhatározás: *miért is ne?!* Azóta a kamarazenekar Magyar Verbunkos Zene-sorozatának 10. felvétele is elkészült... Ahogy arra számítani lehetett, elsősorban az országgyűlés kórusával történt összefogás miatt a bulvár sajtó – Index.Bulvár,³³ ORIGO³⁴ – már a megjelenés előtt „értékelt”.

³²Érdemes tehát frissíteni a Wikipédiában az egyébként teljességre törekvő, jól szerkesztett Mosonyi-életrajz azon megállapítását, amely szerint „a zeneszerző halála után 2001-ig kellett várni, hogy ismét egy Mosonyi szerzői estet rendezzenek Magyarországon”.

³³Barta Balázs: CD-n a Szená-Torok. Index. Bulvár: 2000.11.28.

Már CD-n is nyomon követhető a képviselők énekhangai munkássága, mert a Lavotta kamarazenekarral közösen magyar verbunkos zenét suttagó korongot dobtak piacra. Nem feltétlenül kereskedelmi célokkal, ami abból is látszik, hogy Dévényi Tibor nem kapott meghívót a bemutatásra. A most megjelent millenniumi CD alapvetően a sátoraljaújhelyi Lavotta kamarazenekar munkája, amely a magyar verbunkos zene nagyjainak szerzeményeiből válogatott.

³⁴A képviselők ingyen dalolják a verbunkost és a Please, Mr Postmant. ORIGO, 2000. december 8.

(Csupán kordokumentumként, rendhagyó módon a színes szösszenetekből: az elsőből idézünk, a másodiknak csupán a címét közöljük lábjegyzetben.)

A millenniumi lemezhez méltó recenziót a megjelenést követően Bónis Ferenc tollából olvashattunk. A zenetudós ismereteket közlő, elemző írásából³⁵ idézünk:

Millenniumi CD

„ ... Mosonyi reneszánsza úgy hetven esztendeje kezdődött. Kezdeményezője nem kisebb mester, mint Dohnányi Ernő. Az ő nyomdokaiba lépett Szabolcsi Bence és Ferencsik János.

Mosonyi Mihály Kazinczy-kantátáját, a Tisztulás ünnepe az Ung folyónál címűt Dohnányi mutatta be a Magyar Rádióban és Ferencsik a hangversenyteremben. (...)

Az első hanglezemefelvétel dicsősége azonban, kétség kívül, a sátoraljaiújhelyi muzsikuské: a Lavotta Kamarazenekart alapító és azt koncertmesterként irányító Dombóvári Jánosé, a vezénylő rastatti városi zeneigazgató Molnár Pálé, mellettük – bármily különösen hangozzék is – az országgyűlési képviselőkből alakult Szená-Torok Kórusé, melyet a Debrecenben és Budapesten diplomát szerzett karnagy-képviselő, Iványi

Tamás alapított és tanított be. A lemez nyitánya egy Bihari-verbunkos, Dombóvári János szép és klasszikus stílusú előadásában. Lavottától egy vonóegyüttes tolmácsolta táncdarab, Csermáktól az 1809-es nemesi felkelés elképzelt eseményeit muzsikába foglaló programszvit, az Intézett veszedelem hangzik el, majd Rózsavölgyi nevezetes Első magyar társastánca. (...) A koncerttermekben és a hanglezemepiacon a Magyar Kamarazenekarnak, a Budapesti Vonósoknak, a Magyar Virtuózok kamarazenekarának, legújabbán pedig a Lavotta Kamarazenekarnak kellett kiállni azért, hogy megérhessük: Csermák és Rózsavölgyi mégis próféta lehet a saját hazájában. A Mosonyi-kantáta (...), túl az említett művek reprízén, hanglezem-világpremier. Örömmel kijelenthetem: nemcsak a vállalkozás maga mondható dicséretesnek, hanem a zenei megvalósítás színvonala is. A zenekar (...) meglepően nagy létszámú: 51 tagjával, köztük 9 első hegedűssel, felülmúlja Erkel Ferenc egykori orkesztrumának létszámát a Nemzeti Színházban.

Három kiváló képességű énekes szólista vett részt az előadásban: a kulturált lírai koloratúr Papp Mária, a nagy magasságban is biztosan helytálló Bőjte Sándor és a minden regiszterben kiegyenlítően éneklő, szép hangú basszus, Ürmössy Imre. Nagy és kellemes meglepetést szerzett a képviselői kórus, a Szená-Torok tiszta, erőteljes és kifejező éneke. (...) A Németországból hazalátogató vendégkarmester, Molnár Pál jól fogta össze együttesét; kifejező tempókkal, találó karakterekkel, gondos frazírozással járulva hozzá, hogy Mosonyi 1859-es zenei honfoglalásának atmoszférája hitelesen és hatásosan táruljon a XXI. század zenebarátai elé.”

Áldassék a nevük a felsorolt művészeknek, a közreműködő együtteseknek, valamint a történelmi felvételt elősegítő valamennyi résztvevőnek!

Ugyan létezik egy Hungaroton-album³⁶, amelyen kantáta-részlet hallható az Erdélyi Miklós vezette Magyar Rádió és Televízió Énekkara, valamint Szimfonikus Zenekara előadásában, azonban a 7’54” időtartam aligha alkalmas a zenemű mélyebb megismerésére. Tudomásunk szerint tehát a millenniumi CD az első, – s bár mélységesen szomorú a tény – de máig az egyetlen hanghordozó, amelyen a Tisztulás-kantáta hallható.

³⁵Bónis Ferenc: Régi magyar muzsika hanglezemen. Magyar verbunkos zene a Lavotta Kamarazenekar előadásában. Zene, Zene, Tánc. 2001. 8. évf. 1. szám

³⁶Musica Hungarica. 1965. hungarotonmusic.com

Azonban némi vigaszként tekinthetünk ugyancsak a Lavotta János Kamarazenekar Magyar Verbunkos Zene-sorozatának – Mosonyi Mihály születésének bicentenáriuma alkalmából kiadott – 8. darabjára, amely, immár a második CD, amely a Tisztulást – a Hódolat változatai, valamint a zongoraverseny társaságában – a hallgató számára hozzáférhetővé tette.³⁷

A kantáta harmadik előadását a szombathelyi szimfonikusok jegyzik, akik a korabeli kritika szerint a Tisztulást 2001-ben tűzték műsorukra. Mikusi Balázs a kantáta szombathelyi előadásáról a Muzsika³⁸ hasábjain az alábbi felvetéssel kezdte recenzióját: „Ritkán megszólaló művekkel találkozáskor a kritikusnak egyetlen kérdésre kell felelnie: gyakrabban kellene-e őket hallanunk?” Saját kérdésére a zenekritikus válasza az írás végén: „A határozottabb véleményalkotáshoz feltétlenül több Mosonyit kellene megismernünk – a teljes életmű áttekintése után bizonyára kiválasztható volna néhány mű, melyet időről időre újrahallgatva árnyaltabb képet nyernénk a 19. század magyar zenéjéről.”

Hommage a' Mosonyi Mihály

A kantáta bemutatóinak történetében különleges helyet foglal el a zenemű előadása az Ungparti városban. A koncert a magyar Külügyminisztérium valamint az Ungvári Magyar Főkonzulátus szervezésében és támogatásával zajlott, az Ungvári Filharmónia és az ungvári Cantus Kamarakórus közreműködésével, Rózsa Ferenc vezényletével. A 2011. december 12-én megrendezett hangverseny egy fontos külügyi eseményhez is kötődött: a magyar-ukrán diplomáciai kapcsolatok felvételének huszadik évfordulójára emlékeztek az egybegyűltek.

Az ungvári bemutató egyben kiemelkedő média-eseménnyé is vált az által, hogy a 2012-ben indult Duna World televíziós csatornának január 9-én, az említett ungvári koncert volt az első hangverseny-közvetítése. A Tisztulás tehát látható-hallható volt már a televízióban is!

Akár egyet is érthetünk Mikusi Balázs fent idézett megállapításával, azonban a Mosonyi-Kazinczy kantáta eddigi sanyarú története – 160 év alatt négy nyilvános bemutató, egy-egy rádiós-televíziós adás, két lemezfelvétel (ebből az egyik album) – is bizonyítja, zenei életünk összetett problémájának gyökerét, mélyebben kell keresni.

A kamarazenekar művészeti vezetője számára csupán a zempléni felszín látszik, azonban bizonyára nem egyedi jelenség az, ami ebben a régióban történik, illetve, aminek ideálisabb esetben történnie kellene. Pedig annyira kínálja magát a mintegy három évtizede sikert sikerre halmozó Zempléni Fesztivál, amely a Zempléni Művészeti Napokat alapító Liszt Ferenc Kamarazenekar Alapítványt váltva, tizenöt éve a „tradíció és megújulás” jegyében egy szívből támogatható új elképzelést hirdetett. Már csak azért is, mert megyénk olyan térsége a hazának, ahol Kazinczy Ferenc, Lavotta János, Egressy Béni, Fáy István, Reményi Ede élt és halt. De ide sorolhatjuk a nemzet emlékezetére méltó, Kazinczynak hódolatát kifejező Mosonyi Mihályt is. Közös bennük: a 19. század verbunkos muzsikájának művelése, szeretete.

Kazinczy (2009), Egressy, Lavotta (2014) születésének 250., Mosonyi Mihályé (2015) 200. évfordulója, de 2020-ban Lavotta, valamint Mosonyi halálának bicentenáriuma, illetve 150. éve, amely kiváló lehetőséget kínált korábban, és nyújt ez évben is a hagyományt híven ápolni

³⁷Hommage a' Mosonyi Mihály. Lavotta János Kamarazenekar. Magyar Verbunkos Zene, 2015.

³⁸Mikusi Balázs: Vezénylő hegedűs Miskolcon; Hősi ének Szombathelyen. Muzsika 2001. 44. évfolyam, 4. szám, 41.

szándékozóknak arra, hogy a Zempléni Fesztivál, jellemzően nagy előadói apparátusával akár a Mosonyi-Kazinczy kantátát is bemutassák.

Az iskola- és művészeti vezető ez irányú javaslatait korábban már eljuttatta nem csupán a fesztivál művészeti vezetőjéhez, de a Magyar Rádió együtteseit irányítókhoz is...

Azonban bizvást reménykedhetünk abban, – s erre a Lavotta szimfonikusok, valamint a Szená-Torok kórusának összefogása a legjobb példa – hogy talán nem kell újabb évtizedeknek eltelnie ahhoz, hogy a 19. század magyar romantikus zenéjének gyöngyszemei – köztük a Tisztulás ünnepe az Ungnál – a hangversenytermekben időről időre megszólaljon.

A szentendrei próba képeiből:

Cimbalom: Söregi Péter

Jósok kara

Hárfa: Tánczos Katalin

